

Spis treści

Wstęp	9
Dariusz Waldziński , Spójność ekonomiczna Unii Europejskiej w świetle współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych	11
Urszula Kalina-Prasznic , Ekonomiczne kontrowersje wokół europejskiego modelu socjalnego	25
Giuseppe Calzoni , Współczesne wyzwania wobec polityki społecznej	33
Andrzej Prusek , Spójność płac w warunkach integracji europejskiej jako wyzwanie rozwojowe dla Polski	39
Filip Chybalski , Reforma systemu emerytalnego w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	48
Grażyna Węgrzyn , Innowacyjność gospodarki Unii Europejskiej a sytuacja na rynku pracy	58
Iwona Kukulak-Dolata , Kształcenie jako instrument rozwoju kapitału ludzkiego w firmie	67
Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka , Wpływ Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na lokalne rynki pracy	82
Elżbieta Siek , Bezrobocie w wybranych krajach Unii Europejskiej w świetle migracji zagranicznych	100
Anna Szymczak, Małgorzata Gawrycka , Wybrane aspekty rynku pracy w krajach Grupy Wyszehradzkiej po przystąpieniu do UE	115
Жанна Цауркубуле , Проблемы рынка труда Латвии в контексте европейской интеграции	127
Алебина Вишневская , Развитие маркетинговой макросреды латвийского рынка после вступления в ЕС	137
Krzysztof Piech , Weryfikacja trafności wybranych prognoz makroekonomicznych w Polsce	152
Joanna Jahn , Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej w przekroju regionalnym	166
Krzysztof Opolski, Piotr Modzelewski , Teoretyczne podstawy oceny absorpcji funduszy strukturalnych Unii Europejskiej – zarys ujęcia systemowego	195
Magdalena Wojarska , Fundusze strukturalne jako instrument konwergencji regionalnej na przykładzie Polski	209
Piotr Nowak , Rola współpracy terytorialnej w zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych Unii Europejskiej	222

Jerzy Ładysz , Wspieranie współpracy transgranicznej i rozwoju regionalnego w Polsce przez mechanizmy finansowe europejskiego obszaru gospodarczego	231
Sylwia Dolzblasz , Rozwój współpracy międzynarodowej na poziomie regionalnym i lokalnym w Europie jako element polityki spójności	243
Piotr Misztal , Wykorzystanie funduszy strukturalnych i efekty polityki regionalnej w nowych krajach członkowskich UE w okresie 2004-2006	253
Katarzyna Surygala , Fundusze strukturalne Unii Europejskiej jako instrument realizacji prorozwojowej funkcji budżetów wybranych gmin województwa dolnośląskiego	265
Anita Richert-Kaźmierska , Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego a konkurencyjność polskich regionów na przykładzie województwa pomorskiego	280
Andrzej Raczyk, Helena Dobrowolska-Kaniewska , Wstępna ocena realizacji działania 3.4 Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na obszarze województwa dolnośląskiego.....	291
Marcin Sobiecki , Wdrażanie SPO ROL na przykładzie działania 2.3 „Odnawia wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”	302
Grzegorz Salwa , Problemy koordynacji przedsięwzięć zgłaszanych do współfinansowania w ramach Funduszu Spójności na przykładzie „Programu ochrony wód zlewni rzek Ślęzy i Oławy” oraz zarządzanie nimi	316
Marek Angowski , Znaczenie środków pomocowych UE w podnoszeniu konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego w województwie lubelskim	329
Małgorzata Dziembała , Konkurencyjność regionów południowego pogranicza Polski	338
Jolanta Taraszkiewicz , Pomoc publiczna a spójność gospodarcza i społeczna Unii Europejskiej	351
Alina Walenia , Rola budżetu samorządu województwa podkarpackiego w finansowaniu rozwoju regionalnego w warunkach członkostwa w UE.....	361
Iwo Augustyński , Pomoc publiczna dla przedsiębiorców w realizacji celów polityki spójności społeczno-gospodarczej	375
Andrzej Kras , Dopuszczalność udzielania pomocy publicznej dla usług o charakterze powszechnym w prawie Unii Europejskiej	382

Summaries

Dariusz Waldziński , Economic Cohesion of the European Union in the Light of the Modern Cultural and Civilization Transformations	24
Urszula Kalina-Prasznic , Economic Controversies over the European Social Model	32

Giuseppe Calzoni , Contemporary Challenges for Social Policy.....	38
Andrzej Prusek , Cohesion of Wages in Conditions of European Integration as Development Challenge for Poland	47
Filip Chybalski , Pension Reform in CEE Countries	57
Grażyna Węgrzyn , Innovation in European Economies and the Situation in Labour Markets.....	66
Iwona Kukulak-Dolata , Education as the Main Tool of the Development of the Human's Capital in the Company	81
Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka , Wałbrzych Special Economic Zone and its Impact on Local Labour Markets	99
Elżbieta Siek , Unemployment in Selected Countries of the European Union in the Light of Migration Abroad.....	114
Anna Szymczak, Małgorzata Gawrycka , The Chosen Aspects of the Labour Market of The Wysehrad Group Countries after the Accession to EU.....	126
Zhanna Caurkubule , Problems of Labour Market in Latvia in the Context of European Integration	136
Alevtina Vishnevskaja , The Changes of Macroeconomic Conditions in Latvia after European Union's Accession.....	151
Krzysztof Piech , The Verification of Selected Macroeconomic Forecasts Ac- curacy in Poland	165
Joanna Jahn , Economic Growth in the European Union in Regional Section	186
Krzysztof Opolski, Piotr Modzelewski , Appraisal of Absorption of the Structural Funds of the European Union – Theoretical and Systemic Back- ground.....	207
Magdalena Wojarska , Structural Funds as the Instrument of the Regional Convergence on the Example of Poland.....	221
Piotr Nowak , The Role of the Territorial Cooperation in Decreasing of Devel- opment Disproportion in the European Union.....	230
Jerzy Ładysz , Fostering Cross-border Co-operation and Regional Develop- ment in Poland by the European Economic Area Financial Mechanisms	242
Sylvia Dolzblasz , Development of International Co-operation on a Regional and Local Level in Europe as an Element of Cohesion Policy.....	252
Piotr Misztal , Structural Funds' Usage and Regional Policy Effects in the New European Union Member States in Years 2004-2006	264
Katarzyna Surygala , European Funds as an Element of Budgets in Chosen Communities of Lower Silesia and their Influence on Region's Develop- ment	279
Anita Richert-Każmierska , Financial Support of European Regional Devel- opment Found and Competitiveness of Polish Regions – on the Example of Pomorskie Voivodeship	290
Andrzej Raczyk, Helena Dobrowolska-Kaniewska , Preliminary Assess- ment of Measure 3.4 Implementation under Integrated Regional Oper- ational Programme in Lower Silesia Voivodeship.....	301

Marcin Sobiecki , Implementation of SPO ROL on the Example of the 2.3 Measure „Development of Rural Regions and Preservation and Protection of Cultural Heritage”	315
Grzegorz Salwa , Problems of Coordination and Management of Undertakings Proposed for Cofinancing within Cohesion Fund on the Example of Protection of Water of the Sleza and Olava Rivers Programme	328
Marek Angowski , The Importance of EU Supporting Funds in Competitiveness Improvement of Agri-Food Sector’s S&M Enterprises in Lublin Region	337
Małgorzata Dziembala , Competitiveness of the Regions of Poland’s Southern Borderland	350
Jolanta Taraszkiewicz , State Aid and Social-Economic Cohesion in the European Union	360
Alina Walenia , The Role of the Budget of the Podkarpackie Region in Financing Regional Development in the Scope of EU Membership	374
Iwo Augustyński , Role of State Aid in Cohesion Policy	381
Andrzej Kras , The Admissibility of State Aid for Services of General Interest in European Law	392

Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

WPLYW WAŁBRZYSKIEJ SPECJALNEJ STREFY EKONOMICZNEJ NA LOKALNE RYNKI PRACY

1. Wstęp

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) stanowią instytucjonalną formę wspierania przez państwo przekształceń strukturalnych w gospodarce oraz rozwoju regionalnego¹, wprowadzoną w Polsce w połowie lat 90. zeszłego wieku². Jako główne cele SSE przyjęto: rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej, dywersyfikację struktury produkcji w regionach z monokulturą przemysłową, wdrażanie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych, zagospodarowanie majątku przemysłowego oraz infrastruktury technicznej, a także tworzenie nowych miejsc pracy, zwłaszcza w regionach o wysokim bezrobociu strukturalnym.

Regionem o takim bezrobociu i stanowiącej jego źródło monokulturze przemysłowej było ówczesne województwo wałbrzyskie, na obszarze którego w 1997 r. utworzono Wałbrzyską Specjalną Strefę Ekonomiczną INVEST-PARK. Powstały wtedy cztery podstrefy: Wałbrzych, Dzierżoniów, Kłodzko i Nowa Ruda. W kolejnych latach przybywały następne podstrefy, lokalizowane w innych powiatach województwa dolnośląskiego oraz w powiatach sąsiednich województw: opolskiego, wielkopolskiego i lubuskiego³. Wyniki dziesięcioletniego okresu funkcjonowania WSSE wskazują na jej stabilny i zrównoważony rozwój. Skutecznie realizuje ona bowiem większość zadań gospodarczych i społecznych, ustanowionych na etapie jej powoływania⁴. Należy do najlepszych stref ekonomicznych w Polsce pod względem

¹ E. Kryńska (red.), *Polskie specjalne strefy ekonomiczne*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 13.

² Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 r., DzU nr 123, poz. 600.

³ W końcu 2006 r. ich liczba wynosiła 16, a na początku 2007 r. zwiększyła się do 27.

⁴ M. Błaszczyszyn, *WSSE na tle specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007, s. 105.

dynamiki inwestycji, liczby nowo utworzonych miejsc pracy, wartości sprzedaży oraz wyników finansowych działających w niej firm i firmy zarządzającej a także intensywności wykorzystania powierzchni⁵.

Znaczne rozproszenie terytorialne Strefy nasuwa pytanie o jej znaczenie dla funkcjonowania lokalnych rynków pracy. W niniejszym opracowaniu skoncentrowano uwagę na efektach zatrudnieniowych, mierzonych liczbą i strukturą miejsc pracy tworzonych przez podmioty działające w Strefie. Analiza popytu na pracę na lokalnych rynkach pracy dotyczyła ujęcia retrospektywnego (lat 1998-2006) i prospektywnego (lat 2007-2010). Jako główne źródła informacji wykorzystano:

- dane wtórne, pochodzące z opracowań statystycznych polskiej statystyki publicznej oraz udostępnione przez Zarząd Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej INVEST-PARK W Wałbrzychu,
- dane pierwotne, uzyskane w badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród pracodawców działających w Strefie.

Badanie dotyczące procesów zatrudnienia na obszarze WSSE przeprowadziły autorki niniejszego opracowania w ramach projektu badawczego „Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK w Wałbrzychu. Bilans pierwszej dekady i perspektywy rozwoju”, zrealizowanego na przełomie lat 2006/2007 we współpracy z Akademią Ekonomiczną we Wrocławiu i Zarządem Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej INVEST-PARK sp. z o.o. w Wałbrzychu⁶.

2. Lokalne rynki pracy w obszarze działania Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej

Według stanu na koniec 2006 r. Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna funkcjonowała na obszarze jedenastu powiatów, w tym ośmiu dolnośląskich (dzierzoniowskiego, kłodzkiego, oławskiego, strzelińskiego, świdnickiego, wałbrzyskiego i wołowskiego oraz m. Wrocławia), dwu powiatów z woj. opolskiego (brzeskiego i nyskiego) oraz jednego powiatu z woj. wielkopolskiego (krotoszyńskiego).

Powiaty „strefowe” odgrywają istotną rolę na rynku pracy Dolnego Śląska⁷ pod względem zatrudnienia. Liczba pracujących⁸ w ośmiu powiatach dolnośląskich w latach 1999-2005 stanowiła bowiem ponad połowę ogólnej liczby pracujących w woj. dolnośląskim (około 54%). Wymienione powiaty tworzą zróżnicowane pod względem wielkości rynki pracy. Dominującą pozycję zajmuje tutaj m. Wrocław z pra-

⁵ B. Fiedor, *Synteza*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa...*, s. 295.

⁶ Przy opracowaniu niniejszej publikacji wykorzystano fragmenty monografii *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007, będącej rezultatem wskazanego projektu badawczego.

⁷ Analizę zatrudnienia ograniczono do obszaru woj. dolnośląskiego, gdyż efekty zatrudnieniowe WSSE w trzech ościennych województwach są niewielkie.

⁸ Pracujący w podmiotach zatrudniających co najmniej 10 osób oraz bez indywidualnych gospodarstw rolnych.

wie 60-procentowym udziałem pracujących w ogólnej liczbie pracujących w tych powiatach. Spośród pozostałych siedmiu powiatów w 1999 r. największe były rynki trzech powiatów: wałbrzyskiego⁹, kłodzkiego i świdnickiego, z udziałem około 10-procentowym w strukturze pracujących. W końcu badanego okresu (2005 r.) takiego progu nie osiągnął już jednak powiat kłodzki. Najmniejszy rynek tworzy powiat strzeliński (około 2-procentowy udział pracujących), a pozostałe trzy powiaty: wołowski, oławski i dzierzoniowski zajmują miejsca pośrednie z udziałami w przedziale od 2,7% do 5,1% w 1999 r. oraz w przedziale od 2,8% do 4,6% w 2005 r.

Zróznicowanie analizowanych lokalnych rynków pracy dotyczy również branżowej charakterystyki zatrudnienia. Na całym obszarze powiatów „strefowych”, podobnie jak w woj. dolnośląskim, w trójsektorowej strukturze pracujących w latach 1999-2005 zdecydowaną przewagę nad dwoma sektorami: rolnym i przemysłowym miał sektor usługowy, który ponadto wykazywał tendencję wzrostową (z 60,9% do 65,6% w powiatach „strefowych” oraz z 57,1% do 59,6% w woj. dolnośląskim). Drugie, ważne miejsce w strukturze zatrudnienia zajmuje sektor przemysłowy, ale udział tego sektora nieznacznie zmalał (w powiatach „strefowych” z 37,8% do 33,4%, a w woj. dolnośląskim z 40,9% do 38,8%). Niewielki jest udział sektora rolnego, gdyż w układzie wojewódzkim i powiatowym dane statystyczne GUS nie obejmują szacunku pracujących w rolnictwie indywidualnym¹⁰. W podziale usług na rynkowe i nierynkowe występuje niewielka, ale rosnąca przewaga usług rynkowych nad nierynkowymi.

Udziały sektora rolnego we wszystkich dolnośląskich powiatach „strefowych” – poza strzelińskim – są najwyżej kilkuprocentowe. W 1999 r. ukształtowały się one w przedziale od 0,3% w m. Wrocławiu do 3,4% w powiecie świdnickim, a na poziomie 10,4% w strzelińskim. Charakterystyczna dla całego badanego obszaru jest przewaga sektora usługowego nad przemysłowym. Nie ma ona jednak charakteru powszechnego w układzie powiatowym. W 1999 r. występowała z dużym nasileniem w m. Wrocławiu (67,1% wobec 32,6%) i w powiecie wałbrzyskim (61,3% wobec 37,1%), mniejsza była w powiecie kłodzkim (57,5% wobec 40,5%) i strzelińskim (51,2% wobec 38,4%), a minimalna w powiecie wołowskim (52,1% wobec 45,3%). Równowaga dwu sektorów charakteryzowała powiat oławski, a niewielka przewaga po stronie sektora przemysłowego dwa powiaty: dzierzoniowski (54,1% wobec 44%) i świdnicki (52% wobec 44,6%).

Przekształcenia branżowych struktur zatrudnienia w układzie powiatowym w sześcioletnim okresie 1999-2005 polegały najczęściej na powiększeniu udziału sektora usługowego kosztem przemysłowego i rolnego. Jedynie w trzech powiatach: oławskim, wołowskim i wałbrzyskim kierunek zmian był odwrotny. Dlatego w końcu 2005 r. przewaga sektora przemysłowego nad usługowym pozostała tylko w powiecie oławskim (58,7% wobec 40%), a równowaga obydwu sektorów wy-

⁹ Powiat wałbrzyski jest traktowany łącznie z m. Wałbrzychem.

¹⁰ Z tego powodu nie dokonano porównań ze średnią krajową, w której uwzględnia się pracujących w rolnictwie indywidualnym.

stąpiła w trzech powiatach: dzierzoniowskim, świdnickim i wołowskim. W pozostałych czterech powiatach przeważały usługi, najbardziej, bo prawie trzykrotnie, w m. Wrocławiu (74,1% wobec 25,6%), w mniejszym stopniu w powiecie kłodzkim (67,9% wobec 30,1%) i strzelińskim (55,6% wobec 37,8%), a zaledwie o kilka punktów proc. w wałbrzyskim (56,1% wobec 42,5%). Udział sektora przemysłowego wyraźnie zwiększył się w powiecie oławskim (z 48,0% do 58,7%) a w mniejszym stopniu w wałbrzyskim (z 37,1% do 42,5%) i wołowskim (z 45,3% do 48,3%).

Powstanie i rozwój WSSE przypada na okres bardzo istotnych dla rynku pracy zmian ekonomicznych, społecznych i demograficznych. Strefa powstała u schyłku wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego w Polsce z lat 1994-1997, więc początki jej działalności przypadły na okres wyraźnego spowolnienia wzrostu gospodarczego, spadku zatrudnienia i ofert pracy oraz tworzenia się drugiej fali bezrobocia. Negatywne oddziaływanie tych czynników było szczególnie mocno odczuwane na lokalnych rynkach pracy wielu powiatów objętych WSSE, borykających się z różnymi skutkami likwidacji przemysłu węglowego i upadku działających w jego otoczeniu przedsiębiorstw, w tym z bezrobociem strukturalnym. W dziesięcioletnim okresie działalności powiaty strefowe, podobnie jak cały kraj, przeżyły też moment przełomu: powrót na ścieżkę dynamicznego rozwoju gospodarki i pozytywne zmiany na rynku pracy, coraz wyraźniejsze po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Pogarszanie się sytuacji rynkowej na obszarze strefowym w odniesieniu do zatrudnienia (spadek liczby pracujących) występowało w latach 1999-2003, a poprawa tej sytuacji (wzrost liczby pracujących) miała swój początek w 2004 r. W porównaniu ze średnią krajową silniejsza była tutaj tendencja spadkowa w pierwszym podokresie, a wzrostowa w drugim podokresie. Dlatego całkowity ubytek zatrudnienia w latach 1999-2005 był mniejszy niż przeciętnie w kraju (14%, gdy w kraju 20%).

Kierunki i siła zmian liczby pracujących różnią poszczególne powiaty. Pełne odwzorowanie obydwu podokresów (spadkowego i wzrostowego) cechuje jedynie m. Wrocław i powiat średzki, a zbliżone oławski i wałbrzyski. W pozostałych powiatach wystąpiły nieregularne spadki i wzrosty, w tym jednorazowe wzrosty w powiecie dzierzoniowskim (w 2002 r.) i strzelińskim (w 2005 r.) oraz stały spadek w kłodzkim. W efekcie żaden z powiatów strefowych poza oławskim¹¹ nie osiągnął w 2005 r. wyjściowego poziomu zatrudnienia z 1999 r. Najmniejsza różnica w porównaniu do tego poziomu wystąpiła w powiecie wałbrzyskim (8,2%), większe różnice w powiecie wołowskim (10,7%) i m. Wrocławiu (12,2%), jeszcze większe w powiecie strzelińskim i świdnickim (19,4% i 19,1%) oraz dzierzoniowskim (23,6%), a największe w kłodzkim (30,8%).

Popytową stronę rynku pracy, oprócz zatrudnienia, reprezentują także oferty pracy, zgłaszane przez pracodawców różnymi kanałami dystrybucji¹². Podobnie jak

¹¹ Liczba pracujących w powiecie oławskim wzrosła o 4,1% w porównaniu do roku wyjściowego.

¹² Charakterystykę powiatów „strefowych” według tej części popytu na pracę oparto na wynikach analizy ofert pracy zarejestrowanych w urzędach pracy na terenie tych powiatów (analizy napływu ofert w roku z pominięciem zasobów ofert pracy według stanu na koniec roku). W analizie zastosowano

w przypadku zatrudnienia, również oferty pracy potwierdzają istotne znaczenie powiatów strefowych dla dolnośląskiego rynku pracy. Ogólna liczba ofert pracy zgłoszonych w powiatowych urzędach na obszarze Strefy w latach 1999-2005 stanowiła bowiem znaczny odsetek podobnych ofert pracy dla całego woj. dolnośląskiego (mieszczący się w przedziale od 38,5% do 50,8%). Z kolei na obszarze Strefy dominującą rolę odgrywa m. Wrocław z około 30% udziałem w zbiorze wszystkich wakatów „strefowych”. Drugie miejsce zajmuje powiat wałbrzyski (grodzki i ziemski łącznie) z rosnącym udziałem od 16,9% w 1999 r. do 28,5% w 2005 r. Spośród pozostałych sześciu powiatów „strefowych” znaczący wkład w popyt rejestrowanego przez publiczne służby zatrudnienia wnoszą pracodawcy z powiatu świdnickiego i kłodzkiego (do kilkunastu procent w 1999 r. oraz około 10% w 2005 r.), mniejszy z dzierzoniowskiego i oławskiego (około 8% i 5%), a niewielki ze strzebińskiego i wołowskiego (po około 3%). W całym badanym okresie stała tendencja wzrostowa udziału w popycie „strefowym” cechowała jedynie powiat wałbrzyski.

Zmiany bezwzględnej liczby zgłoszonych przez pracodawców ofert pracy łącznie we wszystkich ośmiu dolnośląskich powiatach były podobnie ukierunkowane, jak na poziomie województwa i kraju: spadek w latach 1999-2001, a wzrost w latach 2002-2005. Oznaki ożywienia gospodarczego pojawiły się zatem w Polsce i na badanym obszarze wcześniej ze zgłoszonego w urzędach pracy popytu niż z wyników zatrudnienia i bezrobocia (w 2002, a nie w 2003 lub 2004 r.). Obszar powiatów „strefowych” wyróżniał się na tle Polski i całego Dolnego Śląska pod względem dynamiki wzrostu popytu na pracę w latach 1999-2005 (133,2% wobec 130% i 125,5%). Wewnętrzne zróżnicowanie zmian zgłoszonego popytu na pracę w powiatach dotyczyło zarówno ich nasilenia, jak i kierunku. W konsekwencji zdecydowana większość badanych, dolnośląskich powiatów przekroczyła w 2005 r. skalę napływu ofert pracy w roku wyjściowym: najbardziej w oławskim (o 187,6%) i wałbrzyskim (o 124,5%), znacznie mniej w dwu kolejnych powiatach: dzierzoniowskim (o 58,4%) i świdnickim (o 18,3%), a minimalnie w m. Wrocławiu i powiecie strzebińskim (odpowiednio o 9,9% i 7,7%). Jedynie dwa powiaty: wołowski i kłodzki nie odzyskały wyjściowego poziomu popytu na pracę (spadek odpowiednio o 27,7% i 11,2%).

Oprócz ilościowych zmian rejestrowanego przez publiczne służby zatrudnienia popytu na pracę w latach 1999-2005 następowały również zmiany jakościowe, zgodnie z podziałem na tzw. oferty subsydiowane i niesubsydiowane¹³. Subsydiowane oferty pracy, generujące z reguły zatrudnienie na czas określony, stanowiły znaczny,

zatem podejście strumieniowe, wyłączając podejście zasobowe z powodu bardzo niskich, a niekiedy zerowych wielkości zasobów ofert pracy w małych powiatach (zob. E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2005, s. 26-30).

¹³ Oferty subsydiowane są efektem polityki rynku pracy, ukierunkowanej na aktywizowanie bezrobotnych (do narzędzi aktywnej polityki rynku pracy zalicza się m.in. prace interwencyjne, roboty publiczne, umowy absolwentkie, dotacje dla bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej), a dla pracodawców na utworzenie miejsc pracy dla bezrobotnych oraz staże i przygotowanie zawodowe w miejscu pracy.

ale zmienny w czasie odsetek ogólnego strumienia napływu ofert do urzędów pracy powiatów „strefowych”. W wyjściowym roku 1999 przeciętnie wynosił on 42,9%, a w regionie dolnośląskim 51,8%. Maksymalny poziom osiągnął wówczas w powiecie kłodzkim (89,9%), bardzo wysokie wartości w świdnickim i dzierzoniowskim (86,3% i 83,8%), a minimalną wartość w m. Wrocławiu (4,3%). Pozostałe, lokalne rynki pracy zajmowały miejsca pośrednie w przedziale od 35,1% do 64,5% (wołowski, strzebiński, oławski i wałbrzyski). Kolejne lata badanego okresu przyniosły różnokierunkowe przekształcenia strukturalne popytu na pracę: najpierw na rzecz ofert niesubsydiowanych (2000-2001), następnie w kierunku ofert subsydiowanych (2002-2003), a w ostatnich latach ponownie w stronę niesubsydiowanych. Ostatecznie ustalił się ponad 70-procentowy udział wyższych jakościowo ofert pracy na obszarze „strefowym”, gdy w skali kraju i woj. dolnośląskiego tylko około 58-procentowy. W układzie powiatowym najwyższe odsetki tych ofert osiągnęły dwa powiaty: oławski (91,9%) i wałbrzyski (87,8%), ponad 50% dodatkowo trzy powiaty: grodzki wrocławski (76,2%), świdnicki (60,2%) i wołowski (55%), w granicach 50% powiat dzierzoniowski (50,8%), a znacznie poniżej 50%: powiat strzebiński (32,1%) i kłodzki (33%).

Zdecydowaną większość lokalnych rynków pracy objętych WSSE zaliczyć można do trudniejszych w skali regionalnej, a także krajowej. Świadczą o tym m.in. charakteryzujące te rynki wartości stopy bezrobocia (zob. tab. 1).

Pomijając m. Wrocław, we wszystkich analizowanych powiatach stopa bezrobocia w badanym okresie (1998-2006) przewyższała najczęściej, i to wyraźnie, przeciętny poziom w Polsce. Zwraca przy tym uwagę duże zróżnicowanie przestrzenne wartości tego wskaźnika. Obrazuje to podział powiatów analizowanego obszaru na cztery klasy, dokonany przy użyciu metody trzech średnich Nowaka¹⁴ – zob. tab. 2.

¹⁴ E. Nowak, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990, s. 93. Mówiąc w pewnym uproszczeniu, wyróżnione klasy porządkują powiaty ze względu na poziom trudności na rynku pracy, mierzony stopą bezrobocia. Można powiedzieć, że tworzą one swoisty ranking lokalnych rynków pracy, począwszy od rynków znajdujących się w najlepszej sytuacji, wyrażającej się najniższą stopą bezrobocia (I klasa powiatów), a skończywszy na powiatach z najtrudniejszą sytuacją na rynku pracy, wyrażoną najwyższą stopą bezrobocia. Klasy pierwsza i druga obejmują powiaty, w których stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie niższym od średniej arytmetycznej stopy, obliczonej dla wszystkich powiatów łącznie. Podział na klasę pierwszą i drugą dokonany został na podstawie drugiej średniej stopy, wyliczonej tylko dla powiatów tworzących te dwie klasy, przy czym klasa pierwsza objęła powiaty ze stopą bezrobocia kształtującą się poniżej tej średniej, klasa druga natomiast – powiaty ze stopą bezrobocia wyższą od tej średniej (ale nie wyższą od średniej arytmetycznej wyliczonej łącznie dla wszystkich powiatów aglomeracji). Klasy trzecia i czwarta obejmują z kolei powiaty, w których stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie wyższym od średniej stopy wyliczonej dla wszystkich powiatów aglomeracji wrocławskiej. Podstawą dalszego podziału powiatów na klasę trzecią i czwartą stała się wartość trzeciej średniej, wyliczonej ze stóp bezrobocia charakteryzujących powiaty zaliczone tylko do tych dwóch klas, przy czym klasę III tworzą powiaty ze stopą niższą od tej trzeciej średniej, klasę IV tworzą natomiast powiaty ze stopą wyższą od niej.

Tabela 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach objętych WSSE w latach 1999-2006 (stan na koniec roku)

Wyszczególnienie	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
	stopa bezrobocia (w %)									
Polska	10,4	13,0	15,0	17,5	18,1	20,0	19,1	17,6	14,9	
Powiaty objęte WSSE:										
województwo dolnośląskie	dzierżoniowski	21,7	22,7	25,4	29,6	30,2	31,9	31,7	31,8	29,3
	kłodzki	19,2	23,0	24,3	29,8	30,3	33,8	32,9	31,7	27,7
	oławski	14,2	17,8	21,0	24,9	26,3	28,0	23,8	20,4	13,3
	strzeliński	15,4	18,5	21,4	25,9	26,3	31,6	31,4	29,7	25,6
	świdnicki	15,9	20,1	23,0	27,5	26,9	28,4	26,2	23,7	20,2
	wałbrzyska	16,1	20,0	23,8	29,8	31,8	30,0	29,1	26,9	23,6
	wołowski	12,9	16,5	19,9	22,4	22,0	24,5	23,2	21,6	18,4
	m. Wrocław	4,0	5,6	7,2	9,9	12,2	12,9	12,3	11,0	8,1
	ogółem województwo	12,8	15,8	18,1	21,5	22,5	23,8	22,4	20,5	16,8
woj. opolskie	brzeski	16,2	19,4	22,7	27,0	28,0	31,5	30,2	27,5	24,8
	nyski	17,5	20,8	23,6	28,0	31,0	34,7	31,9	29,9	24,5
woj. wielkopolskie	krotoszyński	11,5	14,8	17,3	20,5	20,4	22,0	18,9	17,4	14,8

Źródło: K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Rozmiary i struktura bezrobocia*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007, s. 148-160.

Większość powiatów obejmujących WSSE miała w badanym czasie stopę bezrobocia wyższą od średniej arytmetycznej wyliczonej dla wszystkich lokalnych rynków pracy tego obszaru. To lokowało je w gorszych klasach: trzeciej lub czwartej.

W końcu grudnia 2006 r. do IV klasy (najwyższego poziomu stopy bezrobocia) zakwalifikowane zostały dwa powiaty: dzierżoniowski (29,3%) oraz kłodzki (27,7%). W przypadku powiatu dzierżoniowskiego stopa bezrobocia była wyższa o 8,4 punktów procentowych od średniej arytmetycznej wyliczonej dla wszystkich powiatów, o 21,2 punktów procentowych od najniższej stopy bezrobocia odnotowanej w tym czasie we Wrocławiu oraz o 14,4 punktów procentowych od średniej krajowej. W zbliżonych relacjach porównawczych pozostawała stopa bezrobocia charakteryzująca powiat kłodzki. O dwóch powyższych rynkach pracy można powiedzieć, że są niekwestionowanymi „liderami” na tle innych powiatów objętych WSSE, ze względu na najwyższe we wszystkich analizowanych latach wartości stopy bezrobocia. Okresowo, w latach 2000-2002 do IV klasy rynków pracy należał powiat wałbrzyski, a w latach 2004-2005 powiat strzeliński.

Tabela 2. Klasyfikacja powiatów objętych WSSE ze względu na wartość stopy bezrobocia w latach 1998-2006 (według stanu na koniec roku)

Rok	Klasa powiatów			
	I	II	III	IV
1998	m. Wrocław	wołowski oławski krotoszyński	wałbrzyski brzeski strzeliński świdnicki	dzierżoniowski kłodzki nyski
1999	m. Wrocław	krotoszyński wołowski oławski	strzeliński brzeski wałbrzyski świdnicki	nyski dzierżoniowski kłodzki
2000	m. Wrocław	krotoszyński wołowski	oławski strzeliński brzeski świdnicki	dzierżoniowski kłodzki wałbrzyski nyski
2001	m. Wrocław	oławski wołowski krotoszyński	strzeliński świdnicki brzeski nyski	dzierżoniowski kłodzki wałbrzyski
2002	m. Wrocław	wołowski krotoszyński	oławski strzeliński brzeski świdnicki	dzierżoniowski kłodzki wałbrzyski nyski
2003	m. Wrocław	oławski wołowski krotoszyński	strzeliński brzeski świdnicki wałbrzyski	nyski dzierżoniowski kłodzki
2004	m. Wrocław krotoszyński	oławski wołowski świdnicki	wałbrzyski brzeski	dzierżoniowski kłodzki strzeliński nyski
2005	m. Wrocław krotoszyński	oławski wołowski świdnicki	wałbrzyski brzeski	dzierżoniowski kłodzki strzeliński nyski
2006	m. Wrocław	wołowski oławski świdnicki krotoszyński	wałbrzyski brzeski nyski strzeliński	dzierżoniowski kłodzki

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w tab. 1.

Do I klasy (najniższego bezrobocia) zaliczyć należy przede wszystkim miasto Wrocław, posiadające największy i najbardziej zróżnicowany rynek pracy. Wrocław jest jedynym spośród analizowanych lokalnych rynków pracy, który we wszystkich

latach okresu 1998-2006 zaliczany był do analizowanej klasy powiatów. W końcu grudnia 2006 r. stopa bezrobocia we Wrocławiu wynosiła 8,1% i była niższa o 12,8 punktów procentowych od średniej arytmetycznej wyliczonej dla wszystkich badanych powiatów, o 21,2 punktów procentowych od najwyższej stopy zanotowanej w tym czasie w powiecie dzierzoniowskim oraz o 6,8 punktów procentowych od przeciętnej krajowej.

Wśród analizowanych powiatów WSSE relatywnie lepszą sytuacją na rynku pracy charakteryzowały się powiaty wołowski, oławski oraz krotoszyński, zaliczane najczęściej do II klasy. W ostatnich latach (2004-2006) do grupy tej awansował powiat świdnicki.

Powstanie i rozwój WSSE przypada na okres bardzo istotnych dla rynku pracy zmian demograficznych. Pod koniec czerwca 2006 r. na obszarze powiatów objętych funkcjonowaniem WSSE zamieszkiwało łącznie 1 729 312 osób. Wyrażną większość wśród ogółu mieszkańców stanowiła ludność w wieku produkcyjnym (podstawowe zasoby pracy), obejmująca 1 135 195 osób, tj. 65,6% ogółu mieszkańców. Dla rynku pracy istotne znaczenie miało obserwowane powszechnie w badanych latach 1998-2006 zwiększanie się rozmiarów tej populacji, będące kontynuacją tego procesu z początku lat 90. Łącznie na wszystkich badanych lokalnych rynkach pracy liczba ludności w tym wieku zwiększyła się o 35 480 osób (o 3,2%), tj. z 1 099 715 w 1998 r. do 1 135 195 osób w 2006 r. Jej udział w całości zasobów ludzkich wzrósł natomiast z 61,5% do 65,6%¹⁵. Wzrost liczebności analizowanej populacji wystąpił w większości powiatów (poza dzierzoniowskim i kłodzkim). We wszystkich powiatach natomiast wzrósł jej udział w ogólnej liczbie ludności. Obserwowany proces wywołał demograficzną presję na rynek pracy, zarówno po jego stronie podażowej (zwiększenie zasobów siły roboczej), jak i popytowej (presja na kreowanie nowych miejsc pracy). Przystając w wyniku procesów demograficznych liczba rąk do pracy komplikowała w badanym okresie trudną sytuację na rynku pracy, wywołaną wysokim bezrobociem, i była czynnikiem utrudniającym walkę z tym zjawiskiem. W powyższej sytuacji rozwój działalności inwestycyjno-produkcyjnej na obszarze WSSE mógł przyczynić się do łagodzenia napięć i konfliktów wywołanych wysokim bezrobociem i demograficzną presją zwiększających się zasobów siły roboczej na lokalne rynki pracy.

3. Efekty zatrudnieniowe w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej w latach 1998-2006

Funkcjonujące w Strefie podmioty gospodarcze utworzyły w latach 1998-2006 ponad 15 tys. nowych miejsc pracy (tab. 3). Rozkład efektów zatrudnieniowych w czasie był nierównomierny. W pierwszym roku trzy spośród czterech istniejących

¹⁵ K. Siprzyńska-Rudnicka, *Uwarunkowania demograficzne sytuacji na rynku pracy*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007, s. 126-135.

podstref dostarczyły 719 miejsc pracy. W kolejnych latach – wraz z poszerzaniem zasięgu przestrzennego WSSE (tworzeniem nowych podstref) i wzrostem liczby działających podmiotów gospodarczych (do 55 w 2006 r.) – powiększał się wkład Strefy w rozwój subregionalnego rynku pracy (maksymalny przyrost 3751 miejsc pracy w 2006 r.).

Tabela 3. Nowo utworzone miejsca pracy w podstrefach WSSE w latach 1998-2006 (stan na koniec roku)

Lp.	Podstrefa WSSE	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Liczba osób										
1	Wałbrzych	464	1 043	1 470	2 050	3 146	4 481	5 676	6 601	6 835
2	Dzierżoniów	–	94	524	663	1 046	794	841	1 017	1 249
3	Kłodzko	255	372	1 459	1 559	1 867	1 662	1 522	1 481	1 560
4	Nowa Ruda	–	–	64	82	39	0	20	26	100
5	Żarów	–	–	–	–	–	40	96	533	1 183
6	Jelcz-Laskowice	–	–	–	–	–	63	510	1 242	1 832
7	Nysa	–	–	–	–	–	–	–	–	0
8	Kudowa Zdrój	–	–	–	–	–	–	–	–	62
9	Świdnica	–	–	–	–	–	–	–	21	365
10	Wrocław	–	–	–	–	–	–	6	277	972
11	Oława	–	–	–	–	–	–	–	11	637
12	Strzelin	–	–	–	–	–	–	–	–	7
13	Brzeg Dolny	–	–	–	–	–	–	–	–	0
14	Krotoszyn	–	–	–	–	–	–	–	95	251
15	Strzegom	–	–	–	–	–	–	–	–	0
16	Skarbimierz	–	–	–	–	–	–	–	–	2
WSSE ogółem		719	1 509	3 517	4 354	6 098	7 040	8 671	11 304	15 055
Roczne przyrosty zatrudnienia w WSSE w osobach		719	790	2 008	837	1 744	942	1 631	2 633	3 751
Indeksy dynamiki zatrudnienia w WSSE (rok poprzedni = 100%)		100,0	209,9	233,1	123,8	140,0	115,4	123,2	130,4	133,2
Udział WSSE w zatrudnieniu w powiatach Strefy (w %)		–	0,4	1,0	1,3	1,9	2,2	2,7	3,5	–
Udział WSSE w zatrudnieniu w sektorze przemysłowym w powiatach Strefy (w %)		–	1,0	2,8	3,9	5,7	6,8	8,3	10,4	–

Źródło: Z. Hasińska, *Pracujący w gospodarce narodowej*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007, s. 139.

Miarą efektu zatrudnieniowego są także udziały nowo utworzonych miejsc pracy na obszarze WSSE w ogólnej liczbie pracujących (tab. 4). Odsetki te sukcesywnie wzrastały – z 0,4% w 1999 r. do 3,5% w 2005 r. Podobnie dynamicznie zwiększał się udział nowo utworzonych miejsc pracy w ogólnej liczbie pracujących w sektorze przemysłowym (z 1% w 1999 r. do 10,4% w 2005 r.).

Tabela 4. Udziały podstref WSSE w lokalnych rynkach pracy woj. dolnośląskiego w latach 1999-2005 (w %)

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Udział w ogólnej liczbie pracujących w powiatach							
Powiaty WSSE ogółem, w tym:	0,4	1,0	1,3	1,9	2,2	2,7	3,5
dzierżoniowski	0,5	2,9	4,0	6,1	4,9	5,4	6,8
kłodzki	1,0	4,9	5,6	6,8	6,2	6,0	5,9
oławski	–	–	–	–	0,5	4,1	8,7
strzeliński	–	–	–	–	–	–	0,0
świdnicki	–	–	–	–	0,1	0,3	1,9
wałbrzyski	2,6	4,0	5,8	9,0	12,4	15,5	17,8
wołowski	–	–	–	–	–	–	0,0
m. Wrocław	–	–	–	–	–	0,0	0,1
Udział w liczbie pracujących w sektorze przemysłowym							
Powiaty WSSE ogółem, w tym:	1,0	2,8	3,9	5,7	6,8	8,3	10,4
dzierżoniowski	0,9	5,4	7,8	11,6	9,5	10,6	13,7
kłodzki	2,5	13,4	17,0	20,5	19,1	19,0	19,5
oławski	–	–	–	–	1,1	7,8	14,8
strzeliński	–	–	–	–	–	–	0,0
świdnicki	–	–	–	–	0,3	0,7	3,9
wałbrzyski	6,9	10,3	15,6	22,6	30,0	36,3	41,9
wołowski	–	–	–	–	–	–	–
m. Wrocław	–	–	–	–	–	0,01	0,6

Objaśnienia: udziały podstref w lokalnych rynkach pracy określono na podstawie liczby nowo utworzonych miejsc pracy w podstrefach WSSE oraz liczby pracujących w powiatach według danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Źródło: Z. Hasińska, *Pracujący w gospodarce narodowej*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007, s. 141.

Rola poszczególnych podstref na lokalnych rynkach pracy jest wyraźnie zróżnicowana. Najwcześniej powstały i najdłużej funkcjonują 4 podstrefy: Wałbrzych, Kłodzko, Dzierżonów i Nowa Ruda, a najkrócej Strzelin, Strzegom i Skarbimierz. Pod względem liczby funkcjonujących podmiotów gospodarczych oraz liczby nowo utworzonych miejsc pracy największa jest podstrefa Wałbrzych. Znajduje się tutaj 13 spośród ogólnej liczby 55 działających podmiotów WSSE, a ich udział w ogólnej

liczbie nowo utworzonych miejsc pracy w strefie według stanu na koniec 2006 r. wynosił 45,4%. Cechuje ją ponadto najbardziej dynamiczny i stały rozwój pod względem zatrudnienia. Dlatego spośród wszystkich podstref odgrywa najbardziej znaczącą rolę na lokalnym rynku pracy. Utworzone w tej podstrefie miejsca pracy według stanu w końcu 2005 r. stanowią 17,8%¹⁶ ogólnej liczby pracujących w powiecie wałbrzyskim (łącznie z m. Wałbrzychem). Znacznie mniejsze efekty zatrudnieniowe powstały w trzech kolejnych pod względem daty utworzenia podstrefach: kłodzkiej, dzierzoniowskiej i noworudzkiej. W końcu 2006 r. udziały tych podstref w ogólnym zatrudnieniu strefy wynosiły odpowiednio 10,4%; 8,3% i 0,7%¹⁷.

Pośród podstref powstałych w obecnej dekadzie najwięcej miejsc pracy utworzyli pracodawcy w podstrefie Jelcz-Laskowice (1832, czyli 12,2% ogólnej liczby miejsc utworzonych na obszarze Strefy wg stanu na koniec 2006 r.). Duża liczba takich miejsc powstała w trzech podstrefach: Żarów (1183), Wrocław (972) i Oława (637). Udziały tych podstref w zatrudnieniu „strefowym” wynosiły wówczas odpowiednio: 7,9%; 6,5% i 4,2%. Po kilkaset osób przyjęto w dwu podstrefach: świdnickiej i krotoszyńskiej (365 i 251 osób, czyli 2,4% i 1,7% zatrudnienia w WSSE), kilkadziesiąt w podstrefie kudowskiej (62 osoby, czyli 0,4%), a po kilka w podstrefie Strzelin (7) i Skarbmierz (2). W dwu podstrefach: Brzegu Dolnym i Strzegomiu nie rozpoczęto jeszcze przyjęć do pracy, a w podstrefie Nysa nie zgłosił się jeszcze żaden inwestor.

Pod względem udziału podstref dolnośląskich w ogólnej liczbie pracujących na lokalnych rynkach pracy, poza dominującą podstrefą Wałbrzych (17,8% pracujących w powiecie wałbrzyskim), wyróżniają się podstrefy w trzech powiatach: oławskim, dzierzoniowskim i kłodzkim, z udziałami w lokalnych rynkach wynoszącymi odpowiednio: 8,7%, 6,8% i 5,9%. Najniższe udziały w lokalnych rynkach pracy mają trzy podstrefy: Świdnica (1,9%), m. Wrocław (0,1%) i Strzelin (0,0%). Pozostałe podstrefy WSSE zlokalizowane na Dolnym Śląsku nie uczestniczą jeszcze w tych rynkach (tab. 4). Zdecydowanie wyraźniejszy jest wpływ podstref na wzmocnienie sektora przemysłowego lokalnych rynków pracy, zwłaszcza wałbrzyskiego, kłodzkiego, oławskiego i dzierzoniowskiego. Udziały nowo utworzonych miejsc pracy w zatrudnieniu w sektorze przemysłowym na tych rynkach wynoszą bowiem odpowiednio: 41,9%, 19,5%, 14,8% i 13,7%. Podmioty gospodarcze działające w Strefie reprezentują 12 z 14 sekcji przetwórstwa przemysłowego, ale najczęściej podsekcję DJ Produkcja metali i przetworzonych wyrobów z metali, DK Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana oraz DH Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. Oprócz branżowej dywersyfikacji działalności podmioty gospodarcze wdrażają w Strefie nowoczesne technologie produkcji, a także zapewniają standardowe formy zatrudnienia (głównie w ramach stosunku pracy) i niezbędne szkolenia dla pracowników.

¹⁶ Z powodu braku danych statystycznych o pracujących w 2006 r. w układzie powiatowym udział ten podano według stanu na koniec 2005 r.

¹⁷ Dane dotyczą nowo utworzonych miejsc pracy.

4. Zapotrzebowanie na pracowników w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej w latach 2007-2010

Głównym źródłem informacji o przewidywanych zmianach w popycie na pracę na obszarze Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w latach 2007-2010 było badanie ankietowe przeprowadzone w zakładach pracy Strefy. Celem badania było m.in. określenie nastrojów i postaw zatrudnieniowych pracodawców oraz wielkości i struktury przewidywanego przez nich ruchu kadrowego (przyjęć i zwolnień).

Do określenia ogólnych nastrojów i postaw zatrudnieniowych pracodawców w stosunku do perspektywicznego okresu lat 2007-2010 posłużyły wypowiedzi badanych firm na temat przewidywanych przez nich w tym czasie zmian w ogólnej liczbie zatrudnionych¹⁸ – zob. tab. 5.

Tabela 5. Przewidywane zmiany w ogólnej liczbie zatrudnionych w badanych firmach WSSE w latach 2007, 2008, 2009, 2010

Rok	Firmy określające zmiany w zatrudnieniu		Przewidywana zmiana w liczbie pracujących		
	liczba	%	wzrost	spadek	stabilizacja
			odsetek firm określających zmiany (w %)		
2007	26	100,0	65,4	3,8	30,8
2008	26	100,0	65,4	0,0	34,6
2009	25	100,0	40,0	0,0	60,0
2010	25	100,0	36,0	0,0	64,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej wśród firm WSSE.

Analiza uzyskanego materiału badawczego skłania do sformułowania wniosku, że ogólny popyt na siłę roboczą generowany przez ten segment regionalnego rynku pracy nie powinien się zmniejszyć, lecz wręcz należy oczekiwać jego wzrostu. Optymizm zatrudnieniowy, wyrażony przez badanych pracodawców przewidywaniem wzrostu ogólnych rozmiarów zatrudnienia w ich zakładach, dotyczy szczególnie wyraźnie najbliższej, dwuletniej perspektywy czasowej (lat 2007-2008). Wyrażona większość badanych firm, bowiem 65,4% ogółu, przewiduje dla każdego roku tego okresu wzrost liczby zatrudnionych. W dłuższej perspektywie czasowej (2009-2010) daje się zauważyć większą ostrożność w określaniu zmian w poziomie zatrudnienia. Większość ankietowanych podmiotów (60% w 2009 r. oraz 64% w 2010 r.), wobec większej już niepewności co do rozwoju zdarzeń gospodarczych, przewidy-

¹⁸ Pracodawcy odpowiadali na pytanie ankietowe następującej treści: „Przewidywane zmiany w ogólnej liczbie zatrudnionych na podstawie stosunku pracy według stanu na koniec roku w latach 2007, 2008, 2009, 2010, w porównaniu do roku poprzedniego”. Należy przy tym dodać, że dla każdego roku prognostycznego respondenci mogli wybrać jeden z trzech wariantów odpowiedzi, tj. „wzrost”, „spadek” lub „stabilizacja” liczby zatrudnionych.

wało na ten czas stabilizację liczebności pracujących. W całym badanym okresie prognostycznym wśród firm przewidujących zmiany w liczbie zatrudnionych zdecydowanie więcej było firm „optymistek”, prognozujących u siebie wzrost tej liczby. Zwraca uwagę natomiast znikomy odsetek pracodawców, którzy w badanym czasie przewidywali obniżenie rozmiarów zatrudnienia. W grupie badanych podmiotów spadek liczby zatrudnionych przewidywała tylko jedna firma i dotyczyło to tylko pierwszego roku planistycznego (2007). Żaden z badanych podmiotów nie przewidywał natomiast spadku poziomu zatrudnienia w następnych latach, tj. 2008, 2009 oraz 2010. Z wypowiedzi pracodawców WSSE na temat poziomu zatrudnienia w ich firmach w latach 2007-2010 wyłania się zatem dość optymistyczny obraz strony popytowej badanego segmentu rynku pracy. Należy przypuszczać, że u podstaw wyrażonych postaw prozatrudnieniowych leżą doświadczenia z lat 2004-2006, w których pojawiło się wiele symptomów ożywienia i poprawy sytuacji gospodarczej w kraju, w tym sytuacji na rynku pracy (spadek liczby bezrobotnych, wzrost liczby pracujących, wzrost liczby ofert pracy i in.). Wśród respondentów dominowało zatem przekonanie, że w najbliższych latach klimat gospodarczy, prawny i polityczny sprzyjać będzie dalszemu rozwojowi gospodarczemu i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Na optymistyczny obraz strony popytowej rynku pracy WSSE w najbliższych latach, tj. 2007-2010, wskazuje także dodatni bilans ruchu kadrowego, uzyskany z porównania liczebności przyjęć oraz zwolnień zadeklarowanych przez badanych pracodawców (tab. 6).

Tabela 6. Ogólny bilans przewidywanych przyjęć i zwolnień pracowników zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w latach 2007-2010

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	Razem 2007-2010
Liczba przewidywanych przyjęć do pracy	629	408	312	277	1626
Liczba przewidywanych zwolnień z pracy	49	61	66	69	245
Różnica między przewidywanymi przyjęciami i zwolnieniami (+/-)	580	347	246	208	1381
Stosunek przewidywanych przyjęć do zwolnień	12,8	6,7	4,7	4,0	6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej wśród firm WSSE.

Należy przy tym podkreślić, że nadwyżka przyjęć nad zwolnieniami dotyczyła nie tylko całego czteroletniego okresu prognozy, lecz także każdego z jego rocznych podokresów, tj. lat: 2007, 2008, 2009, 2010. Warto też zauważyć, że dodatnia różnica między liczbą przewidywanych przyjęć i przewidywanych zwolnień była najwyższa dla pierwszego podokresu planistycznego (2007), a następnie dla roku 2008. W bardziej odległych latach prognozy (2009-2010) analizowana różnica zmniejszyła się, co wynika głównie ze znacznie bardziej ostrożnych dla tego okresu deklaracji pracodawców dotyczących przyjęć zatrudnionych.

Dodatni bilans ruchu kadrowego dla analizowanego okresu planistycznego (2007-2010) uwidacznia także stosunek przyjęć do zwolnień. Z analizy tej relacji wynika, że w całym czteroletnim okresie prognozy na 1 zwolnienie z pracy przypada 6,6 zadeklarowanych przyjęć do pracy. Szczególnie wysoką wartość relacja ta przyjęła dla pierwszego roku planistycznego (2007), dla którego na 1 przewidywane zwolnienie przypadło 12,8 zadeklarowanych przyjęć do pracy. W następnych latach analizowanego okresu stosunek przyjęć do zwolnień kształtował się na niższym poziomie, tj. w przedziale od 4,0 do 6,7.

Wyniki ruchu kadrowego w badanych firmach WSSE w analizowanym okresie prognostycznym 2007-2010 są zróżnicowane ze względu na rodzaj kwalifikacji zawodowych reprezentowanych przez zatrudnionych. Z porównania wszystkich zadeklarowanych w tym okresie przyjęć i zwolnień w układzie wielkich grup zawodowych¹⁹ wynika, że dodatni bilans ruchu kadrowego dotyczył zdecydowanej większości

Tabela 7. Bilans ruchu kadrowego w przekroju wielkich grup zawodowych w badanych firmach WSSE w latach 2007-2010

Wielka grupa zawodowa (kod grupy)	Nadwyżka liczby zadeklarowanych przyjęć nad liczbą zwolnień					Stosunek przyjęć do zwolnień
	Lata					Razem 2007-2010
	2007	2008	2009	2010		
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy (1)	14	7	5	1	27	4,4
Specjaliści (2)	62	33	27	25	147	13,3
Technicy i inny średni personel (3)	43	32	34	24	133	12,1
Pracownicy biurowi (4)	13	13	15	13	54	7,8
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (5)	1	0	0	0	1	–
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy (6)	0	0	0	0	0	0
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (7)	81	78	39	39	237	3,8
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (8)	215	161	109	99	584	14,0
Pracownicy przy pracach prostych (9)	38	21	17	7	83	2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej wśród firm WSSE.

¹⁹ Na podstawie Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania wyróżnia się 9 wielkich grup zawodowych, z których każda oznaczona jest kodem jednocyfrowym (od 1 do 9). Ze względu na charakter zadań na stanowisku pracy oraz wymagania kwalifikacyjne dokonać można ogólnego podziału wielkich grup zawodowych na trzy zbiory:

- grupę zawodów robotniczych, obejmującą wielkie grupy: 6, 7, 8 i 9,
- grupę zawodów nierobotniczych, obejmującą wielkie grupy: 1, 2, 3 i 4,
- grupę obejmującą zawody o charakterze zarówno robotniczym, jak i nierobotniczym (wielka grupa 5).

tych grup (poza wielką 6 grupą zawodową, tj. rolników, ogrodników, leśników i rybaków, w stosunku do której nie zadeklarowano żadnych przyjęć i zwolnień, a także wielką 5 grupą zawodową, tj. pracowników usług osobistych i sprzedawców, w stosunku do której nie przewidziano żadnych zwolnień i tylko jedno przyjęcie do pracy) – zob. tab. 7.

Nadwyżka liczby przyjęć nad zwolnieniami jest jednak między analizowanymi grupami zawodowymi wyraźnie zróżnicowana. Najwyższe jej wartości są widoczne w dwóch grupach zawodów robotniczych, tj. 8 – operatorów i monterów maszyn i urządzeń (584) oraz 7 – robotników przemysłowych i rzemieślników (237). W ogólnym podziale wielkich grup zawodowych na stanowiska robotnicze i nierobotnicze zwraca uwagę wyraźnie większa (wynosząca 904) nadwyżka przyjęć nad zwolnieniami w zawodach robotniczych w porównaniu z zawodami nierobotniczymi, dla których wyniosła ona 361.

Analiza danych o charakterze relatywnym (stosunek przyjęć do zwolnień) wskazuje, że przewaga zawodów robotniczych w bilansie ruchu kadrowego nie jest już tak jednoznaczna. W całym okresie prognostycznym najbardziej wyróżnia się, ze względu na wartość badanej cechy, wielka grupa zawodów robotniczych oznaczona kodem 8 – tj. operatorów i monterów maszyn i urządzeń, dla której stosunek deklarowanych przyjęć i zwolnień wyniósł 14,0 (co oznacza, że na 1 zadeklarowane zwolnienie z pracy przypada 14,0 zadeklarowanych przyjęć). W przypadku pozostałych grup zawodów robotniczych rozpatrywana relacja była wyraźnie niższa i wyniosła 3,8 dla robotników przemysłowych i rzemieślników oraz 2,1 dla pracowników przy pracach prostych. W analizie relacji przewidywanych przyjęć do zwolnień zwracając uwagę stosunkowo wysokie ich wartości dla grup zawodów nierobotniczych, szczególnie specjalistów oraz techników i innego średniego personelu. W przypadku pierwszej z wyróżnionych grup na jedno przewidywane zwolnienie przypadało 13,3 przyjęć do pracy, zaś w przypadku drugiej – 12,1 przyjęć.

5. Zakończenie

Powstanie i rozwój WSSE przypada na okres niekorzystnych dla rynku pracy w Polsce zmian społeczno-ekonomicznych i demograficznych. Działalność Strefy miała bowiem swe początki w okresie wyraźnego spowolnienia wzrostu gospodarczego i narastania drugiej fali bezrobocia. Negatywne oddziaływanie tych czynników było szczególnie mocno odczuwane na lokalnych rynkach pracy wielu powiatów objętych WSSE, borykających się ze skutkami likwidacji przemysłu węglowego i upadku kooperujących z nim przedsiębiorstw. Świadczą o tym bardzo wysokie wówczas wartości stopy bezrobocia na lokalnych rynkach pracy. Trudną sytuację na tych rynkach pogarszała jeszcze dodatkowo fala demograficznego wyżu zasobów pracy.

Pozytywny wpływ WSSE na rynek pracy przejawia się w utworzeniu przez podmioty funkcjonujące w podstrefach ponad 15 tys. miejsc pracy, co przekłada się na wzrost zatrudnienia i zmiany strukturalne na lokalnych rynkach pracy. Najwięk-

sze efekty zatrudnieniowe powstały w dynamicznie i równomiernie rozwijającej się podstrefie Wałbrzych, a wysokie w czterech podstrefach: Jelcz-Laskowice, Kłodzko, Dzierżoniów i Żarów. Utworzenie Strefy przyczyniło się ponadto do wzmocnienia roli sektora przemysłowego i poszerzenia lokalnych rynków pracy dla zawodów robotniczych, gdyż „strefowe” podmioty gospodarcze należą wyłącznie do sekcji przetwórstwa przemysłowego. Procesy reindustrializacji na terenach poprzemysłowych pozytywnie wpłynęły na wzrost aktywności zawodowej ludności i dochody gospodarstw domowych, stwarzając podstawy do rozwoju działalności usługowej, a także wzbogaciły branżową strukturę gospodarki (zwłaszcza w Wałbrzychu, Świdnicy, Żarowie, Jelczu-Laskowicach i Oławie). Przedsiębiorstwa działające w obszarze WSSE wnoszą też pewien wkład w rozwój kapitału ludzkiego, powszechnie organizując i finansując szkolenie swoich pracowników.

Zidentyfikowane w wyniku badania ankietowego przewidywania, dotyczące poziomu zatrudnienia w firmach WSSE w perspektywnym okresie 2007-2010, wskazują ogólnie na optymistyczny obraz strony popytowej rynku pracy stworzonego przez te podmioty. Z porównania wszystkich zadeklarowanych w tym okresie przyjęć oraz zwolnień wynika dodatni bilans ruchu kadrowego. Nadwyżka przewidywanych przyjęć nad zwolnieniami dotyczy zdecydowanej większości grup zawodowych. Szczegółowa analiza ruchu kadrowego w latach 2007-2010 pozwala jednak zauważyć, że popyt na pracę w tym okresie ukierunkowany będzie przede wszystkim na pracowników reprezentujących zawody robotnicze. Zgłoszone potrzeby kadrowe stanowią istotną informację dla systemu edukacji, zarówno szkolnej, jak i pozaszkolnej, głównie w sferze przygotowania odpowiedniej oferty edukacyjnej.

Literatura

- Błaszczyszyn M., *WSSE na tle specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007.
- Fiedor B., *Synteza*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007.
- Hasińska Z., *Pracujący w gospodarce narodowej*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007.
- Kwiatkowski E., *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2005.
- Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.
- Polskie specjalne strefy ekonomiczne*, E. Kryńska (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, DzU nr 265, poz. 2644.
- Sipurzyńska-Rudnicka K., *Rozmiary i struktura bezrobocia*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007.

Sipurzyńska-Rudnicka K., *Uwarunkowania demograficzne sytuacji na rynku pracy*, [w:] *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, red. B. Fiedor, AE, Wrocław 2007.

Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 r., DzU nr 123, poz. 600.

WAŁBRZYCH SPECIAL ECONOMIC ZONE AND ITS IMPACT ON LOCAL LABOUR MARKETS

Summary

This paper addresses the issue of employment within the Wałbrzych Special Economic Zone (WSEZ). The analysis focuses primarily on the employment results of WSEZ and its impact on local labour markets, characterised by high structural unemployment and other negative effects of leading industry closedown (coal mining) with the accompanying collapse of business infrastructure. Work demand of WSEZ is presented in retrospective, covering the period of 1998-2006, as well as prospective, for the period of 2007-2010.

Positive influence of WSEZ on labour markets under study is manifested in increased workplace supply of over 15 thousand employment offers, with accompanying increase of employment and structural changes in local economies. Initiating the zone resulted in the reinforcement of industrial sector and its role, as well as improving blue-collar share in overall employment on local labour markets since the zone comprises exclusively companies of the industrial processing sphere. Processes of re-introducing industry in post-industrial areas resulted in reinforced career opportunities, increased household income, potential for the development of services sector, as well as augmented local trade structure. Moreover, companies operating within the zone contribute to local human capital development by offering and financing employee training programmes.

Prospects for WSEZ employment level, as forecasted for the period of 2007-2010 on the basis of questionnaire surveys, as well as staff turnover analyses for the period suggest potential for further employment demand from zone companies. The reported personnel demand involves primarily blue-collar personnel. This is an important signal for local education structures to prepare suitable training programmes.